

<https://doi.org/10.15407/sofs2026.02.055>
УДК 330.47:004

Г.О. АНДРОЩУК, кандидат економічних наук,
головний науковий співробітник
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України
вул. Казимира Малевича, 11, корп. 4, Київ, 03680, Україна
e-mail: genandro1@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-0781-9740>

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВО- ТЕХНОЛОГІЧНОГО ЦЕНТРУ В МІЖНАРОДНІЙ СПІВПРАЦІ: АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

У статті розкрито роль Українського науково-технологічного центру (УНТЦ) у міжнародній науково-технологічній співпраці (МНТС). Показано основну місію та цілі УНТЦ: усунення глобальної загрози розповсюдження хімічних, біологічних, радіологічних та ядерних (ХБРЯ) ризиків, знань і матеріалів, використовуваних для виробництва зброї масового знищення (ЗМЗ); підтримка інтеграції вчених, що володіють знаннями, застосовними до ЗМЗ, у глобальні наукові та економічні спільноти шляхом національної, регіональної та міжнародної співпраці; розвиток і підтримка культури нерозповсюдження ЗМЗ, обізнаності та відповідальності щодо ХБРЯ безпеки через освіту, наставництво та навчання; просування міжнародних передових практик і культури безпеки для пом'якшення ризиків і загроз. Проаналізовано внески донорів і фінансову підтримку партнерів, синергію з міжнародними організаціями, операційні механізми та досягнення УНТЦ у нерозповсюдженні ЗМЗ, портфель фінансованих УНТЦ досліджень і розробок, приклади успішних проєктів УНТЦ. Доведено, що системні недоліки,

---

Цитування: Андрощук Г.О. Роль Українського науково-технологічного центру в міжнародній співпраці: аспекти національної безпеки та інтелектуальної власності. *Наука та наукознавство*. 2026. № 2 (132). С. 55—74. <https://doi.org/10.15407/sofs2026.02.055>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2026. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

допущені органами виконавчої влади України під час укладання Угоди про створення УНТЦ, і відсутність контролю з боку держави за виконанням проєктів УНТЦ позначилися на ефективності використання отриманих результатів у сфері охорони прав інтелектуальної власності. Органи виконавчої влади України не володіють даними щодо отриманих Україною вигід від співпраці українських виконавців з УНТЦ, інформацією про патенти (зокрема міжнародні), отримані в межах виконання проєктів УНТЦ вітчизняними закладами вищої освіти або науковими установами. Надано рекомендації щодо зміцнення мандату, фінансування та спільних зусиль УНТЦ для вирішення майбутніх викликів безпеці.

Ключові слова: інтелектуальна власність, винаходи, міжнародна науково-технологічна співпраця, технології подвійного призначення, національна безпека, міжнародні виклики безпеці.

Постановка проблеми. Український науково-технологічний центр (УНТЦ), заснований у 1993 р., є міжурядовою організацією зі статусом дипломатичної місії, що фінансується переважно урядом США та Європейським Союзом. Головна мета УНТЦ полягає у сприянні глобальному миру та процвітання шляхом пом'якшення хімічних, біологічних, радіологічних та ядерних (ХБРЯ) ризиків^{1,2} за підтримки цивільних науково-технічних партнерств і співпраці, спрямованих на усунення глобальних загроз безпеці та запобігання розповсюдженню знань і досвіду, пов'язаних зі зброєю масового знищення (ЗМЗ).

Створення УНТЦ було зумовлено потребою запобігання розповсюдженню таких знань після розпаду СРСР. УНТЦ активно допомагає колишнім радянським фахівцям з озброєнь перейти до самостійної мирної діяльності у міжнародних наукових та ділових колах. Ця ініціатива, відома як «перенаправлення вчених», є критично важливою для запобігання відтоку мізків і розповсюдженню технічних ноу-хау, пов'язаних зі ЗМЗ. Така ініціатива відображає стратегічне передбачення з боку західних держав, які усвідомили, що неконтрольований доступ до наукового капіталу після розпаду СРСР може становити значну загрозу глобальній безпеці. Отже, створення УНТЦ було не реакцією на потенційні кризи, а проактивною інвестицією в безпеку, спрямованою на запобігання поширенню небезпечних знань і матеріалів. Це засвідчило, що міжнародна науково-технологічна співпраця (МНТС) може слугувати фундаментальним стовпом архітектури нерозповсюдження ЗМЗ після холодної війни.

---

¹ Угода про створення Українського науково-технологічного центру. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_032#Text (дата звернення: 15.02.2026).

² Український науково-технічний центр. Статут. Затверджено на 44-му засіданні Ради УНТЦ 25 липня 2017 року. URL: https://www.stcu.int/documents/stcu_inf/founding_documents/Statute/STCU_Statute_-_44th_GBM_ukr.pdf (дата звернення: 15.02.2026).

Війна в Україні посилила ХБРЯ ризики, що підвищує роль УНТЦ у зміцненні національної стійкості та розширенні можливостей з розслідування злочинів, пов'язаних із використанням ХБРЯ матеріалів і технологій. Попри воєнні виклики, УНТЦ продовжує адаптувати свої стратегії включно з підтримкою проєктів, зокрема систем виявлення радіації в Чорнобильській зоні. Війна створює значні перешкоди, але також слугує каталізатором для посилення та конкретизації МНТС у сфері ХБРЯ безпеки, оскільки спільні загрози потребують злагоджених дій із комерціалізації та захисту прав інтелектуальної власності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми МНТС є предметом активного наукового пошуку в контексті теорії міжнародної економіки, інноваційних стратегій, інтеграції до європейського і світового наукового простору та трансферу технологій. Принципи, механізми та потенціал МНТС вивчають у ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України». Але науковці інституту аналізують не лише ефективність інтеграції науково-технологічного потенціалу України в європейський та глобальний простір, а й вказують на пов'язані з МНТС небезпеки, зокрема в сфері інтелектуальної власності. О. Грачов і Л. Овчарова зазначають: «Необхідно враховувати, що значна кількість важливих досягнень українських учених стає інтелектуальною власністю інших країн, майже половина наукових кадрів України витрачає свій творчий потенціал здебільшого в інтересах зарубіжних замовників. Ці негативні фактори необхідно враховувати при формуванні стратегії МНТС. Для більш ефективного використання переваг від участі у міжнародних організаціях та проєктах необхідно налагодити моніторинг результатів наукових проєктів, які виконуються в рамках МНТС» (курсив наш) [1, с. 46]. Б.А. Маліцький підкреслює, що «...в умовах глобалізації країна, наука якої не має фінансових умов реалізації економічної функції, стає природним донором інтелектуальних ресурсів інших країн. На прикладі України ця закономірність чітко проглядається. Тобто недофінансування вітчизняної науки не лише істотно зменшує її можливості для належного наукового забезпечення соціально-економічного розвитку та обороноздатності, а й створює цілий комплекс загроз національній безпеці» [2, с. 36]. Це, зокрема, «загрози, пов'язані з інтеграцією вітчизняної науки у світовий і європейський дослідницький простір: відсутність системи державної підтримки участі українських учених у міжнародній науково-технологічній співпраці; посилення обмежень у здійсненні різновекторної співпраці українських учених із зарубіжними колегами; низький з точки зору національних інтересів науковий і економічний рівень результатів міжнародної співпраці українських учених» (курсив наш) [2, с. 43]. Політика виживання науки стимулювала пе-

ретворення України на донора інтелектуального потенціалу для зарубіжжя та водночас на масовий ринок для зарубіжної високотехнологічної продукції, що стало серйозним фактором детехнологізації та деіндустріалізації економіки [3, с. 13].

Питаннями інтеграції української науки до світового простору тривалий час займався віцепрезидент НАН України А.Г. Наумовець. Значний внесок у вивчення механізмів та ефективності МНТС зробили фахівці провідних наукових центрів України: Ю.М. Капіца, д-р юрид. наук, директор Центру інтелектуальної власності і передачі технологій НАН України, досліджує інтеграцію України у науково-технічний простір ЄС; І.Ю. Єгоров, д-р екон. наук, чл.-кор. НАН України, Н.О. Горін (ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України») розглядають МНТС як ключовий чинник європейської інтеграції та модернізації національної економіки; Д.О. Ільницький, д-р екон. наук (Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана), аналізує компетентнісний підхід та місце міжнародної співпраці в системі освіти. Водночас діяльність УНТЦ і його роль у МНТС і комерціалізації наукових проєктів досліджені недостатньо.

Мета статті — розкрити роль УНТЦ у міжнародній науково-технологічній співпраці у контексті національної безпеки, трансферу технологій та захисту прав інтелектуальної власності.

Результати дослідження. УНТЦ офіційно заснований 25 жовтня 1993 р. шляхом укладання міжнародного багатостороннього договору, підписаного Канадою, Швецією (пізніше її замінив ЄС), Україною та США. УНТЦ розпочав діяльність наприкінці 1995 р. [4]. Ініціатива була паралельною до Міжнародного науково-технічного центру у Росії, створеного у 1992 р. для запобігання поширенню ядерних технологій. У 2015 р. Росія остаточно припинила участь у ній.

Основною рушійною силою створення УНТЦ став розпад СРСР, який залишив без роботи тисячі вчених та інженерів зі знаннями у сфері ядерної, біологічної та хімічної зброї. Західні країни побоювалися, що подальший відтік мізків може призвести до розповсюдження знань і матеріалів, пов'язаних із ЗМЗ, до держав-ізоїв, терористичних угруповань та інших недержавних суб'єктів. УНТЦ створено для надання грантів і фінансування проєктів цивільного спрямування з метою забезпечення зайнятості цих фахівців і перенаправлення їхньої діяльності у мирні сфери.

Фінансова підтримка з боку УНТЦ є не лише актом гуманітарної чи економічної допомоги, а й стратегічною інвестицією у запобігання поширенню хімічних, біологічних, радіологічних та ядерних ризиків. Міжнародне співтовариство не стало чекати, поки колишні радянські вчені, які володіють чутливими знаннями, стануть джерелом загрози, а

вирішило проактивно інвестувати в їхню інтеграцію у цивільні сфери діяльності. Вартість грантів УНТЦ є мінімальною порівняно з потенційними витратами на протидію розповсюдженню ЗМЗ. Такий підхід перетворює концепцію «дивідендів миру» (перенаправлення військових витрат на цивільні цілі після конфлікту) на «інвестиції у запобігання розповсюдженню», де МНТС є прямим інструментом запобігання майбутнім конфліктам або придбанню ЗМЗ суб'єктами, що становлять небезпеку.

Місія УНТЦ полягає у просуванні глобального миру та процвітання через взаємодію задля попередження ХБРЯ ризиків шляхом підтримки цивільних науково-технічних партнерств і співпраці, спрямованих на подолання глобальних загроз, досягнення безпеки і сприяння нерозповсюдженню ХБРЯ знань і матеріалів. Місія УНТЦ охоплює кілька ключових цілей:

- усунення глобальної загрози розповсюдження ХБРЯ знань і матеріалів, що застосовуються для ЗМЗ;
- підтримка інтеграції вчених, що володіють знаннями, застосовними до ЗМЗ, у глобальні наукові та економічні спільноти шляхом МНТС;
- розвиток і підтримка культури нерозповсюдження ЗМЗ, обізнаності та відповідальності щодо ХБРЯ безпеки через освіту, наставництво та навчання;
- просування передових міжнародних практик і культури безпеки для пом'якшення ХБРЯ загроз безпеці.

Цей подвійний підхід, що поєднує нерозповсюдження ЗМЗ шляхом наукової взаємодії та перенаправлення зусиль фахівців із військових досліджень і розробок на мирні потреби, покликаний допомогти колишнім військовим ученим переключитися на постійну наукову роботу в цивільних сферах, яка сприяє високотехнологічному розвитку економіки їхніх країн і вирішенню важливих науково-технологічних проблем національного і міжнародного значення.

Мандат УНТЦ не обмежується негайним зменшенням загрози, а охоплює перспективне формування наукового потенціалу та сприяння МНТС у суспільно значущих сферах. Це включає підтримку фундаментальних і прикладних досліджень та розроблення технологій для охорони навколишнього середовища, виробництва енергії, ядерної безпеки та ліквідації наслідків аварій на ядерних енергетичних реакторах.

Особливо важливим складником місії УНТЦ є розвиток і підтримка культури нерозповсюдження ЗМЗ, обізнаності та відповідальності щодо ХБРЯ безпеки через освіту, наставництво та навчання, що передбачає прищеплення культури безпеки та кодексу етики в ядерній, хімічній та біологічній сферах. Культура безпеки та відповідального проведення досліджень виходить за межі суто технічного контролю, і людський фак-

тор у запобіганні розповсюдженню ХБРЯ знань і матеріалів набуває в ній вирішального значення, оскільки фахівці, які володіють культурою безпеки, здатні постійно оцінювати ризикове середовище та випереджати загрозу. Це свідчить про перехід від суто фізичних заходів безпеки до цілісного підходу, який включає етичні та поведінкові компоненти. Такий підхід формує самопідтримуваний механізм нерозповсюдження ХБРЯ знань і матеріалів, перетворюючи вчених на активних учасників запобігання неправомірному використанню технологій подвійного призначення, що є довгостроковим і стійким шляхом до безпеки.

Від початку діяльності наприкінці 1995 р. УНТЦ ініціював проекти зі значним фінансуванням. Перший внесок ЄС склав 3 млн єкю. З моменту заснування УНТЦ підтримав понад 1700 наукових проєктів, залучивши близько 1 тис. науково-технічних інститутів і понад 20 тис. учених, зокрема понад 12 тис. колишніх фахівців з озброєнь. Загальний обсяг фінансування цих проєктів перевищив 274 млн дол. Діяльність УНТЦ охоплює критично важливі галузі, як-от біотехнологія, ядерна енергетика та безпека, охорона навколишнього середовища та матеріалознавство. Додаткові заходи включають підтримку майже 270 патентних заявок, 4,0 млн дол. на проведення конференцій та 1,2 млн дол. на фінансування відряджень^{3,4}.

Державний департамент США і Пентагон були визначені як ключові замовники та спонсори УНТЦ; фінансування також надходило від Агентства з охорони навколишнього середовища та міністерств сільськогосподарства, охорони здоров'я та енергетики США. З 2014 по 2022 рр. проєкти УНТЦ фінансувалися через Державний департамент США. З УНТЦ співпрацювали понад 160 урядових проєктів з Канади, ЄС та США. Канада фінансує проєкт системи виявлення радіації в Чорнобильській зоні з максимальним внеском близько 4,3 млн дол.⁵

Державний департамент США пропонує «Програму партнерів», яка забезпечує захисну інфраструктуру для промисловості, наукових

---

³ Український науково-технологічний центр: 20 років підтримки заради світової безпеки. Міністерство освіти і науки України. 07 квітня 2016 р. <https://mon.gov.ua/news/unts-20-rokiv-uspishnogo-naukovo-tekhnichnogo-partnerstva-z-pitan-vregulyuvannya-zagroz-svitoviy-bezpetsi> (дата звернення: 15.02.2026).

⁴ Pashynska V. How to Leverage Science and Technology to Strengthen the BWC and Nonproliferation Norms: Experience of the Science and Technology Center in Ukraine. Science & Technology Center in Ukraine. Geneva, Switzerland. December 3, 2018. URL: <https://centerforhealthsecurity.org/sites/default/files/2022-11/6howtoleverage-ttostrengthenthebwc.pdf> (дата звернення: 15.02.2026).

⁵ Project profile — Supply of radiation detection system to the Chornobyl zone in Ukraine. Government of Canada. URL: <https://w05.international.gc.ca/projectbrowser-banqueprojets/project-projet/details/p013037001?wbdisable=true> (дата звернення: 15.02.2026).

установ та інших урядових або неурядових організацій США, зацікавлених у фінансуванні досліджень в інститутах колишнього СРСР. Переваги для партнерів включають податкові пільги, звільнення від митних зборів на імпортоване обладнання, згоду уряду приймаючої сторони, прямі виплати вченим, допомогу в закупівлях і моніторинг проєктів⁶. Відомими американськими компаніями, які брали участь у програмі, є *Boeing*, *General Electric*, *3M*, *Procter & Gamble*, *Dow*, *Dupont*, *General Atomics* та *Air Products and Chemicals*. НТЦУ залучив 276 партнерських організацій, профінансувавши 630 партнерських проєктів на суму понад 124 млн дол.

Така диверсифікація джерел фінансування та моделей партнерства є ключовим чинником сталості УНТЦ. Перехід від суто урядового фінансування до гібридної моделі, що включає комерційні та приватні структури, значно підвищує фінансову стабільність УНТЦ і стійкість його проєктів, зменшуючи залежність від одного джерела або змін у політичному кліматі. Це не лише забезпечує довгострокову життєздатність УНТЦ, а й сприяє комерціалізації досліджень і трансферу технологій, що відповідає меті стійкого перенаправлення наукового потенціалу.

УНТЦ співпрацює з низкою міжнародних організацій, зокрема з Управлінням ООН із питань роззброєння (*UNODA*) та Міжрегіональним науково-дослідним інститутом ООН із питань злочинності та правосуддя (*UNICRI*). УНТЦ був технічним координатором проєкту *UNICRI* щодо покращення можливостей з розслідування злочинів, пов'язаних із ХБРЯ знаннями і матеріалами в Україні. Ініціатива ЄС «Центри передового досвіду ХБРЯ» (*CoE*), що реалізується спільно з *UNICRI*, спрямована на підтримку країн-партнерів у запобіганні, виявленні та реагуванні на ХБРЯ ризики, і роль УНТЦ полягає у посиленні зв'язків та синергії. УНТЦ співпрацює також із *МАГАТЕ* (Міжнародним агентством з атомної енергії) у питаннях ядерної безпеки.

Переваги, що надаються партнерам США, є не лише адміністративними зручностями, а й стимулами для розширення МНТС, яка водночас служить цілям нерозповсюдження ЗМЗ та забезпечує економічні дивіденди для компаній-учасниць. Той факт, що УНТЦ прагне допомогти вченим знайти постійну наукову роботу, сприятливу для високотехнологічного розвитку економіки, прямо підтверджує зв'язок цілей безпеки з економічним розвитком. Взаємовигідний цикл, коли зусилля з нерозповсюдження ЗМЗ призводять до стабільної наукової зайнятості, стимулює місцеву високотехнологічну економіку, роблячи перенаправлення фахівців більш стійкими і менш залежними від зовнішньої

---

⁶ Partners Program. U.S. Department of State. URL: <https://2001-2009.state.gov/t/isn/pp/index.htm> (дата звернення: 15.02.2026).

допомоги. Це свідчить про багатогранний характер стратегії УНТЦ і доводить, що міжнародні проблеми безпеки, як-от розповсюдження ЗМЗ, не відокремлені від економічного і наукового розвитку, і водночас підкреслює важливість концепції наукової дипломатії як інструменту досягнення ширших зовнішньополітичних цілей.

За даними Міністерства освіти і науки України, 9 жовтня 2024 р. у штаб-квартирі НАТО в Брюсселі відбулося перше засідання Робочої групи з питань співпраці у сфері науки та довкілля у форматі Ради Україна — НАТО. Українська делегація на чолі із заступником міністра освіти і науки Д. Курбатовим представила союзникам інформацію про пріоритети та проблеми наукової системи України в умовах російської агресії. Ключовими темами дискусії стали взаємодія України та Альянсу в межах Програми НАТО «Наука заради миру і безпеки», поточна ситуація в науковому середовищі України та пріоритети майбутньої співпраці. Україна запропонувала зробити важливий крок — надати вітчизняним науковим організаціям можливість бути ініціаторами тематики нових проєктів спільно з партнерами з країн НАТО. З огляду на досвід, який нині має українська сторона, така тематика впливатиме на підвищення стійкості як України, так і країн НАТО. Крім того, буде розроблено дорожню карту розширення співпраці України з Альянсом у сфері науки та інновацій. У межах 59-ї зустрічі Адміністративної ради УНТЦ затверджено нові програми допомоги українським науковцям. На засіданні Ради УНТЦ схвалено 12 нових проєктів, підтверджено 7 партнерських проєктів, серед яких проєкти з гарантування безпеки окремих об'єктів дослідницької інфраструктури, зокрема в ядерній фізиці та продовольчій безпеці. Загальний обсяг фінансування затверджених проєктів — 20,7 млн дол., що стало третім за величиною результатом в історії УНТЦ. Сума фінансування проєктів УНТЦ у 2024 р. сягнула 53,9 млн дол., що є рекордом за всю історію його існування⁷.

Основним механізмом УНТЦ для нерозповсюдження ХБРЯ знань і матеріалів є перенаправлення колишніх фахівців і техніків із військово-промислового комплексу в цивільні сектори. Це передбачає надання їм

---

⁷ Україна разом з НАТО й УНТЦ поглиблюють співпрацю в науково-технічній сфері. URL: <https://www.facebook.com/UAMON/posts/-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0-%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%BC-%D0%B7-%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%BE-%D0%B9-%D1%83%D0%BD%D1%82%D1%86-%D0%BF%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B1%D0%BB%D1%8E%D1%8E%D1%82%D1%8C-%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%B2%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%8E-%D0%B2-%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE-%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96%D0%B9-%D1%81%D1%84%D0%B5%D1%80%D1%969-%D0%B6%D0%BE/871114388461708/> (дата звернення: 15.02.2026).

стимулів для роботи над багатосторонніми, спільними, цивільними науково-дослідними та дослідно-конструкторськими (НДДКР) заходами, включно з фінансуванням проєктів, контрактних НДДКР, відряджень і навчання. Мета зазначеного механізму полягає в інтеграції вчених у глобальні наукові та економічні спільноти з подальшим налагодженням довгострокових відносин із партнерами з приватного та державного секторів.

УНТЦ вважає пріоритетом діяльність із біобезпеки та біозахисту, впровадження Конвенції про біологічну зброю. УНТЦ поширює міжнародні передові практики та культуру безпеки для пом'якшення ХБРЯ загроз безпеці шляхом освіти, наставництва та навчання. Це включає запровадження кодексу етики із наголосом на безпеці та захисті як на основних обов'язках учених у ядерній, хімічній та біологічній галузях.

Приклади успішних проєктів УНТЦ:

- *Створення першого навчального центру з біобезпеки та біозахисту в Україні.* Проєкт профінансовано урядом Канади (2008—2011 рр.) на суму 360 тис. дол. і реалізовано на базі Українського науково-дослідного протичумного інституту ім. І.І. Мечникова.

- *Забезпечення існуючої установи для підвищення рівня біозахисту (проєкт UAPS 9800).* Проєкт профінансовано Європейською Комісією (2012—2013 рр.) на суму близько 200 тис. євро. Він передбачав масштабну реконструкцію для забезпечення фізичного захисту Національної колекції штамів і території Української державної протичумної станції, впровадження сучасних міжнародних вимог до біозахисту, включно із системами відеоспостереження та контролю доступу.

- *Система виявлення радіації в Чорнобильській зоні.* Поточний проєкт, що фінансується Міністерством закордонних справ Канади (2023—2026 рр., сума 4,3 млн дол.), має на меті встановлення системи виявлення радіації на контрольно-пропускних пунктах, посилення заходів безпеки проти контрабанди ядерних і радіологічних матеріалів та покращення обізнаності українських органів влади⁸.

Ці проєкти свідчать про перехід УНТЦ від початкової спрямованості стримування поширення технічних ноу-хау ЗМЗ до ширшої стратегії. УНТЦ не лише забезпечує зайнятість колишніх фахівців з озброєнь, а й інвестує в їх перенаправлення з військових досліджень і розробок в цивільні сектори. Акцент на патентних заявках і внеску у високотехнологічну економіку країни вказує на зміну парадигми фінансування про-

---

⁸ Project profile — Supply of radiation detection system to the Chernobyl zone in Ukraine. Government of Canada. URL: <https://w05.international.gc.ca/project-browser-banqueprojets/project-projet/details/p013037001?wbdisable=true> (дата звернення: 15.02.2026).

екту на сприяння інноваційним екосистемам. Створення навчальних центрів із біобезпеки та модернізація об'єктів є інвестиціями в стійку інфраструктуру та людський капітал, що підтверджує проактивний характер місії УНТЦ, а також підкреслює, що нерозповсюдження ЗМЗ потребує не лише запобігання діям небезпечних суб'єктів, а й формування самодостатнього наукового потенціалу в цивільних галузях.

Іншими ключовими напрямками підтримки з боку УНТЦ є біотехнологія, сільськогосподарські науки та медицина, аерокосмічна галузь, хімія, фізика, ядерна енергетика та безпека, сенсори, екологія та неядерна енергетика, матеріалознавство та промислові технології. Такий широкий портфель наукових дисциплін сприяє технологічним інноваціям та економічному розвитку, що відповідає місії УНТЦ — посилення науково-технологічного потенціалу країн — отримувачів допомоги та вирішення національних і міжнародних науково-технологічних проблем.

Росіяни заявили, що американські замовники переважно зацікавлені в дослідженнях подвійного призначення і що керівники УНТЦ визнають роботу українських фахівців над створенням засобів доставки та використання біологічної зброї, тобто фактично звинуватили УНТЦ у порушенні міжнародних конвенцій. Однак такі політично вмотивовані звинувачення прямо суперечать заявленій місії УНТЦ щодо нерозповсюдження ЗМЗ та підтримки цивільної науки. Той факт, що подібні заяви походять з офіційного документа Міністерства закордонних справ Росії, свідчить про свідому спробу підірвати легітимність цілей УНТЦ та його західних партнерів. Подібні звинувачення не можна вважати справедливими, оскільки діяльність УНТЦ ґрунтується на концепції технологій подвійного призначення, яка включає контроль за розробленням і використанням цих технологій, пом'якшення пов'язаних із ними ризиків і запобігання перенаправленню результатів наукових проєктів цивільного призначення на військові потреби. Програми УНТЦ щодо біобезпеки та біозахисту повністю узгоджуються з цією концепцією.

Подібні звинувачення є не лише викривленням істини, а й зняттям геополітичної битви наративів, де МНТС використовується як інструмент для політичної вигоди. Вразливість МНТС до дезінформації та політично вмотивованих атак підкреслює необхідність прозорості, надійних механізмів перевірки та дипломатичних контрнативів для захисту законних зусиль із нерозповсюдження ЗМЗ від делегітимізації чи зриву геополітичними суперниками. Це також свідчить про подвійне призначення самої інформації в сучасних конфліктах.

Проблеми захисту інтелектуальної власності в Україні. Неврегульована система інтелектуальної власності (ІВ) у військово-промисловому секторі перешкоджає розвитку оборонних технологій в Україні, залученню інвестицій та експорту інноваційної оборонної продукції.

Закордонне патентування виконує кілька критичних функцій у системі національної та економічної безпеки:

- *Захист експортного потенціалу.* Патент за кордоном створює легальний щит, що не дає змоги конкурентам копіювати вітчизняні технології на іноземних ринках. Це забезпечує виключне право на продаж продукції.

- *Інструмент капіталізації.* Наявність патентів у різних юрисдикціях значно підвищує ринкову вартість компанії та її привабливість для іноземних інвесторів.

- *Технологічний суверенітет.* Масштабне патентування вітчизняних розробок за кордоном запобігає «патентному блокуванню» з боку інших держав, коли іноземні фірми могли б запатентувати аналогічні рішення та закрити доступ українським виробникам.

- *Джерело валютних надходжень.* Через ліцензійні угоди та продаж франшиз держава та приватний сектор отримують стабільне надходження роялті в іноземній валюті.

- *Геополітичний престиж.* Кількість закордонних патентів є індикатором інноваційної потужності країни, що прямо впливає на її позиції в міжнародних рейтингах (наприклад, *Global Innovation Index*) [5].

У 1995 р. автор цієї статті почав працювати старшим консультантом Комісії Верховної Ради України з питань науки та народної освіти, де відповідав за питання ІВ та інноваційної діяльності. Головою Комісії був В.Ю. Сторіжко, відомий учений у галузі експериментальної ядерної фізики, д-р фіз.-мат. наук, академік НАН України, член Президії Верховної Ради України. Аналізуючи вітчизняне законодавство у науково-технічній сфері, автор звернув увагу на Угоду про створення Українського науково-технологічного центру, зокрема на його статут, і виявив, що зміст статуту суперечить чинному законодавству України, адже, зокрема, передбачав для країн-донорів *безоплатну, безвідзивну ліцензію з правом на субліцензію в усіх країнах світу*, тобто фактично відтік інтелектуального потенціалу [6, с. 99].

Ураховуючи міжурядовий статус УНТЦ і необхідність (відповідно до ч. 2 ст. 9 Закону України «Про міжнародні договори України») подальшої ратифікації зазначеної угоди, а також важливість охорони ІВ у забезпеченні національної безпеки, було вирішено глибше вивчити проблеми регулювання діяльності УНТЦ, підготувавши питання на розгляд Комісії Верховної Ради України з питань науки та народної освіти. У процесі підготовки питання виявлено низку недоліків в установчих документах УНТЦ щодо організації виконання науково-технічних проєктів, охороні результатів інтелектуальної діяльності науковців, патентуванні винаходів, а також їх невідповідність Конституції України.

Нагадаємо, що ст. 41 Конституції України гарантує кожному право володіти, користуватися та розпоряджатися своєю власністю, резуль-

татами інтелектуальної та творчої діяльності, наголошуючи, що право приватної власності є непорушним, але може бути обмежене лише у виняткових випадках суспільної необхідності з обов'язковим повним відшкодуванням, а конфіскація майна можлива лише за рішенням суду. Стаття 54 гарантує громадянам свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом. Держава сприяє розвиткові науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством.

Керівництву УНТЦ було рекомендовано привести статут у відповідність до національного законодавства, зокрема в частині прав ІВ, встановити контроль за виконанням проєктів. Зауважимо, що первинний статут УНТЦ нині відсутній в інформаційній базі, а чинний статут УНЦТ, затверджений 25 липня 2017 р. на 44-му засіданні Ради УНТЦ, містить низку нових положень. Зокрема, положеннями ст. XIII статуту передбачено компенсацію винахідникам або авторам ІВ, порядок її виплати, витрати на захист ІВ з боку фінансуючої сторони, порядок отримання ліцензій.

Викликає питання тривалість (23 роки) врегулювання питань ІВ з моменту заснування УНТЦ (1993 р.) до остаточного унормування статуту УНТЦ (2016 р.). Законом України «Про надання згоди на обов'язковість для України Угоди про створення Українського науково-технологічного центру» від 15 березня 2001 р. № 2296-III передбачено, що статут УНТЦ набирає чинності за умови його приведення у відповідність до законодавства України, зокрема в частині прав ІВ⁹. Однак навіть після цього законодавчого застереження і до внесення до статуту певних змін минуло чимало часу.

5 липня 2016 р. набув чинності Закон України від 15 червня 2016 р. № 1418-VIII «Про ратифікацію Протоколу про внесення поправок до Угоди про створення Українського науково-технологічного центру»¹⁰. З пояснювальної записки до проєкту цього Закону слідує, що відповідно до листа Міністерства юстиції України від 09.09.2014 № 7915-0-4-14/12.2

⁹ Про надання згоди на обов'язковість для України Угоди про створення Українського науково-технологічного центру: Закон України № 2296-III від 15.03.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2296-14#Text> (дата звернення: 15.02.2026).

¹⁰ Про ратифікацію Протоколу про внесення поправок до Угоди про створення Українського науково-технологічного центру: Закон України № 1418-III від 15.06.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1418-19#Text> (дата звернення: 15.02.2026).

«станом на сьогодні Статут УНТЦ із законодавством у сфері прав інтелектуальної власності узгоджується»¹¹.

Важливим є висновок Комітету Верховної Ради України у закордонних справах щодо позиції Міністерства закордонних справ України та Головного управління контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері економічної безпеки СБУ, де зазначено, що «є необхідність у проведенні міжвідомчого аудиту результатів діяльності УНТЦ в Україні та відповідності цілей і завдань такої діяльності сучасним умовам та інтересам вітчизняної науково-технологічної сфери, зокрема, в контексті діяльності УНТЦ усупереч положенням статті II Угоди про створення Українського науково-технологічного центру 1993 р., коли до співробітництва залучаються установи, працівники яких не брали участь у діяльності оборонно-промислового комплексу колишнього СРСР, що за відсутності контролю з боку держави за виконанням проєктів позначиться на ефективності використання отриманих результатів у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності» (курсив наш)¹².

Протоколом засідання Комітету Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва від 14 березня 2016 р. № 58 зафіксовано, що вказаним комітетом ухвалено рішення звернутися до СБУ з метою уточнення її позиції, наведеної у листі Головного управління контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері економічної безпеки СБУ від 24 вересня 2015 р., щодо необхідності проведення перевірки відповідності діяльності УНТЦ національним інтересам України, а також аудиту результатів діяльності УНТЦ, відповідності її цілей та завдань вітчизняній науково-технологічній сфері¹³.

Викликає стурбованість і Звіт про результати аудиту ефективності виконання зобов'язань України у сфері МНТС за Рамковою програмою ЄС із наукових досліджень та інновацій «Горизонт — 2020», де вказано на низку аспектів діяльності УНТЦ, зокрема на той факт, що МОН України не володіє даними щодо отриманих Україною вигід від співробітництва українських виконавців з УНТЦ, інформацією про патенти (у т. ч. міжнародні), отримані в межах виконання проєктів закладами вищої освіти або науковими установами України¹⁴.

¹¹ Проєкт Закону про ратифікацію Протоколу про внесення поправок до Угоди про створення Українського науково-технологічного центру. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58034 (дата звернення: 15.02.2026).

¹² Там само.

¹³ Протокол засідання Комітету Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва від 14 березня 2016 р. № 58. URL: https://komzak.rada.gov.ua/news/Zasidaniy_komit/Protokoly/72642.html (дата звернення: 15.02.2026).

¹⁴ Звіт про результати аудиту ефективності виконання зобов'язань України у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва і за Рамковою програмою Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій «Горизонт —

Із Рішення Рахункової палати від 11 вересня 2018 р. № 23-5 «Про розгляд Звіту про результати аудиту ефективності виконання зобов'язань України у сфері МНТС і за Рамковою програмою ЄС з наукових досліджень та інновацій “Горизонт — 2020”» відомо, що Рахункова палата надала рекомендації Кабінету Міністрів України та МОН України. МОН України рекомендовано розробити порядок розгляду проектів УНТЦ, на участь у яких потрібна згода держави, забезпечити виконання вимог Угоди про створення УНТЦ у частині розгляду проектів, що мають бути схвалені Адміністративною радою УНТЦ, та надання письмової згоди (дозволу) МОН України на їх виконання, запровадити збирання інформації про отримані Україною результати від участі в проєктах УНТЦ, здійснювати моніторинг використання цих результатів¹⁵.

Загалом про ефективність роботи УНТЦ з охорони ІВ свідчить, що з понад 1200 виконаних науково-технічних проєктів було оформлено лише 270 заявок на винаходи (переважно в Україні). Це означає, що більшість розробок, виконаних у межах цих проєктів, не є об'єктом охорони прав ІВ за кордоном. Можливі ризики відсутності правової охорони об'єктів ІВ за кордоном у разі експорту продукції та технологій: втрата виключних прав експортерів на свою продукцію на іноземних ринках; можливість законного використання / копіювання технології / продукції третіми особами; падіння доходів експортерів і зменшення їхньої частки на іноземних ринках; порушення експортерами виключних прав третіх осіб; судові позови до експортерів; заборона виробництва / продажу продукції експортерів, конфіскація продукції як контрафактної [5, с. 375]. Тому закордонне патентування винаходів має стати загальнодержавним завданням, оскільки забезпечує пріоритет України в досягненнях науки та високотехнологічному виробництві; підвищує міжнародну репутацію України як виробника та експортера наукоємної продукції; забезпечує контроль за поширенням військових, спеціальних і подвійних технологій; перешкоджає «патентній експансії» з боку іноземних учасників ринкових відносин; посилює поточну та майбутню конкурентоспроможність національних інноваційних компаній на світовому ринку; сприяє створенню національного високотехнологічного ринку; забезпечує конкурентоспроможність національної промисловості (особливо галузей, пов'язаних з розробленням, виробництвом і продажем озброєння та військової техніки [5, с. 376].

Водночас станом на 2006 р. від моменту створення Програми пошуку партнерів у 1997 р. партнери УНТЦ внесли понад 34 млн дол. й одер-

---

2020». Затверджено рішенням Рахункової палати від 11.09.2018 № 23-5. Київ, 2018. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2018/23-5_2018/Zvit_23-5_2018.pdf (дата звернення: 15.02.2026).

¹⁵ Там само.

жали загальний дохід від НДДКР на суму, приблизно в десять разів більшу за їхні початкові інвестиції¹⁶.

У матеріалах Парламентських слухань «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010—2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» зазначено, що станом на 2009 рік існувала технічна і технологічна залежність України від інших країн. За даними СБУ, український ринок високих технологій фактично перебуває під контролем іноземних фондів і неурядових організацій, які представляють інтереси передусім військових відомств і транснаціональних компаній; наукові розробки переходять у власність іноземної сторони та комерціалізуються без будь-якого відшкодування Українській державі; проекти УНТЦ є найпоширенішими каналами витоку незапатентованих ідей і технологій; з часу створення УНТЦ по 2009 р. результати понад 800 проєктів, профінсованих УНТЦ на території України, передано за кордон [6].

Попри ці проблеми, міжнародні партнери активно працюють над зміцненням системи ІВ в Україні. Європейське відомство з ІВ (*EUIPO*) підтримує Україну у приведенні її законодавства з ІВ відповідно до стандартів ЄС та у посиленні боротьби з контрафактом. Меморандум про взаєморозуміння між *EUIPO* та Українським національним офісом інтелектуальної власності та інновацій, підписаний у 2023 р., підкріплено детальним планом роботи на 2024—2025 рр., спрямованим на допомогу Україні у вирішенні її потреб у сфері ІВ та сприяння вступу до ЄС. Фонд для малих і середніх підприємств (МСП) також надає фінансову підтримку для подання заявок на права ІВ для українських МСП. Цьогорічна програма (*SME Fund 2026*) стартувала 2 лютого та продовжує ваучерну модель відшкодування витрат на ІР послуги. Вона передбачає різноманітні компенсації щодо реєстрації ІР прав у ЄС (зокрема для українських МСП). УНТЦ також проводить заходи, спрямовані на підвищення обізнаності щодо прав ІВ та комерціалізації наукових розробок.

Спеціалізоване видання *World Trademark Review*, що висвітлює міжнародну практику права ІВ, опублікувало оновлене щорічне дослідження *IP Office Innovation Ranking*, де Україна вперше потрапила до двадцятки кращих відомств ІВ за рівнем розвитку неосновних інструментів і сервісів. Участь України в рейтингу стала важливим міжнародним визнанням зусиль Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій щодо модернізації національної системи ІВ і розширення спектра сервісів для винахідників, бізнесу й інноваторів.

Вплив збройного конфлікту в Україні на діяльність УНТЦ. Україна з її значною ядерною інфраструктурою та нестабільним безпековим

---

¹⁶ Український науково-технологічний центр інформує. *Наука та інновації*. 2006. № 2. Т. 2. С. 96—101.

середовищем унаслідок тривалого збройного конфлікту стикається з підвищеними ризиками злочинів, пов'язаних із ХБРЯ знаннями і матеріалами. Конфлікт посилив потребу в готовності України виявляти, розслідувати та попереджати такі загрози, що критично важливо як для національної безпеки України, так і регіональної та глобальної стабільності.

УНТЦ відіграє роль технічного координатора в проєктах із підтримки розслідування злочинів, пов'язаних із ХБРЯ знаннями і матеріалами, як-от проєкт P100, що фінансується ЄС. Проєкт включає навчальні програми для працівників правосуддя та безпеки, інтеграцію тестових модулів у освітні програми правоохоронних і судових академій.

Конфлікт також підкреслив уразливість ядерної інфраструктури. Наприклад, Запорізька атомна електростанція (ЗАЕС) зіткнулася зі значними ризиками внаслідок воєнних дій, зокрема зумовленими залежністю ЗАЕС від єдиної зовнішньої лінії електропередач після пошкодження резервної лінії, що викликає побоювання щодо радіологічної катастрофи. Хоча попередження таких ризиків не є безпосереднім завданням УНТЦ, це підкреслює критичну важливість ширшого мандату УНТЦ щодо ядерної безпеки та захисту.

Конфлікт в Україні призвів не до припинення діяльності НТЦУ, а до посилення та адаптації його місії. Прямими відповідями на спричинені конфліктом ризики є навчальні програми з розслідування злочинів, пов'язаних із ХБРЯ знаннями і матеріалами, та розгортання систем виявлення радіації в Чорнобильській зоні. Це вказує на те, що конфлікт став каталізатором міжнародної співпраці у сфері ХБРЯ безпеки.

Проте 7 січня 2026 р. США оголосили про припинення співфінансування УНТЦ. Такий крок є наслідком підписання президентом Д. Трампом меморандуму про вихід країни з 66 міжнародних організацій, агенцій та комісій. Це означає повне припинення фінансування та членських внесків із боку США, що напряму вплине на діяльність УНТЦ, який тривалий час отримував значну частину бюджету саме від американських донорів¹⁷.

Висновки та рекомендації. З моменту заснування у 1993 р. УНТЦ є наріжним каменем міжнародних зусиль із нерозповсюдження ЗМЗ, зокрема з перенаправлення колишніх радянських учених, що працювали над ЗМЗ, на мирні цивільні дослідження. Унікальна модель УНТЦ

---

¹⁷ Withdrawing the United States from International Organizations, Conventions, and Treaties that Are Contrary to the Interests of the United States. The White House, Washington. Presidential Actions. January 7, 2026. URL: <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2026/01/withdrawing-the-united-states-from-international-organizations-conventions-and-treaties-that-are-contrary-to-the-interests-of-the-united-states/> (дата звернення: 15.02.20216).

кооперативної наукової взаємодії продемонструвала здатність пом'якшувати ризики розповсюдження ХБРЯ знань і матеріалів, формувати культуру наукової відповідальності та сприяти розвитку високотехнологічної економіки України.

Війна в Україні підкреслила незмінну актуальність УНТЦ, спонукавши його до нових стратегічних кроків для подолання посиленних ХБРЯ загроз і зміцнення національної стійкості навіть на тлі політично мотивованих звинувачень. Історія УНТЦ, що починається з пострадянських часів і продовжується в умовах воєнного конфлікту в Україні, показує, що нерозповсюдження ЗМЗ не є статичним викликом, а потребує постійної адаптації до нових геополітичних реалій і технологічних досягнень. Перехід від переважного перенаправлення вчених до розслідування злочинів, пов'язаних із ХБРЯ знаннями і матеріалами, та використання систем виявлення радіації відображає таку адаптивну здатність. Це підтверджує, що міжнародні організації безпеки, як-от УНТЦ, повинні бути динамічними, гнучкими, здатними реагувати на нові загрози.

Рекомендації щодо зміцнення мандату і збільшення фінансування УНТЦ для вирішення майбутніх викликів безпеці:

- *Стійке та диверсифіковане фінансування.* З огляду на довгостроковий характер нерозповсюдження ЗМЗ та розбудови науково-технологічного потенціалу забезпечити постійне та передбачуване фінансування з боку урядів-донорів; продовжувати вивчати можливості партнерства з приватним сектором для посилення самодостатності та зменшення залежності від єдиних джерел фінансування.

- *Пом'якшення ХБРЯ ризиків у зонах конфлікту.* Надати пріоритет програмам, спрямованим на негайне зменшення ХБРЯ загроз, біобезпеку, біозахист та ядерну безпеку в регіонах України, постраждалих від конфлікту. Це включає безперервне навчання правоохоронних і судових органів для боротьби зі злочинами, пов'язаними з ХБРЯ знаннями і матеріалами.

- *Проактивна комунікація та протидія дезінформації.* Розробити та впровадити надійну комунікаційну стратегію для прозорого висвітлення цивільної місії та досягнень УНТЦ у нерозповсюдженні ЗМЗ. Проактивно розглядати та протидіяти політично мотивованим звинуваченням за допомогою перевірених даних та експертного аналізу для захисту репутації УНТЦ.

- *Зміцнення управління технологіями подвійного призначення.* Продовжувати інвестувати в освіту, навчання та інституційну розбудову, пов'язану з технологіями подвійного призначення, задля формування культури відповідальності в науковому середовищі як передумови мінімізації ризиків розповсюдження ЗМЗ.

- *Поглиблення регіональної та міжнародної інтеграції.* Використовувати досвід УНТЦ для розширення регіональної співпраці між краї-

нами — отримувачами допомоги (Україна, Азербайджан, Грузія, Молдова, Узбекистан) та посилення синергії з іншими міжнародними ініціативами з нерозповсюдження ЗМЗ для створення більш стійкої глобальної архітектури безпеки.

• *Довгострокове стратегічне планування.* Розробити багаторічний стратегічний план, який враховує мінливі геополітичні ландшафти, нові технології та виклики, пов'язані з розповсюдженням ЗМЗ, що забезпечить гнучкість та ефективність УНТЦ у виконанні його місії.

Російські звинувачення демонструють, що наука і технології можуть стати полем битви в геополітичних конфліктах, де наукова діяльність розглядається як загроза. Але місія та діяльність УНТЦ доводять, що наука може бути мостом для співпраці, миру та розвитку. Той факт, що УНТЦ продовжує роботу, попри ці звинувачення, підкреслює силу наукової дипломатії, яка здатна долати політичні розбіжності та усувати глобальні загрози. Це забезпечує метарівневе розуміння подвійної природи науки в міжнародних відносинах, підкреслює важливість захисту МНТС від політизації водночас із використанням її внутрішньої здатності будувати довіру та вирішувати складні глобальні проблеми. Рекомендації щодо проактивної комунікації безпосередньо стосуються необхідності захищати науку як міст для мирної співпраці від її використання як зброю на полі бою.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Грачев О.О., Овчарова Л.П. Розвиток міжнародної науково-технічної співпраці НАН України. *Наука та наукознавство*. 2020. № 2 (108). С. 28—53. <https://doi.org/10.15407/sofs2020.02.028>
2. Маліцький Б.А. Наука, технології, інновації та національна безпека: теоретичні та прикладні аспекти. Київ: КЖТ «Софія», 2014. 56 с.
3. Маліцький Б. А. Квантова властивість наукового знання: евристична точка зору. *Наука та наукознавство*. 2024. № 1 (123). С. 3—20. <https://doi.org/10.15407/sofs2024.01.003>
4. Strikha M., Cheberkus D. Ukrainian Science and Technology Center as tool for maintaining security and development of Ukrainian science. *Foreign Affairs*. 2020. No. 7—8. P 45—47. <https://doi.org/10.46493/2663-2675-2020-7-8-7>
5. Андрощук Г.О., Бакалінська О.О., Борко Ю.Л., Бутнік-Сіверський О.Б., Зайківський О.Б., Роботягова Л.І. та ін. Інтелектуальна власність як складова системи забезпечення національної безпеки / За наук. ред. О.Б. Бутнік-Сіверського; НДІ ІВ НАПрНУ. Київ: Інтерсервіс, 2024. 527 с.
6. Біла книга-2. Інтелектуальна власність в інноваційній економіці України / Дем'яненко О.В., Доровських А.В., Кулаков С.А., Лі А. (упорядкування). Київ: Парламентське вид-во, 2008. 246 с.

REFERENCES

1. Grachev, O.O., & Ovcharova, L.P. (2020). The Development of the International Science and Technology Cooperation of the NAS of Ukraine. *Science and Science of Science*, 2 (108), 28—53. <https://doi.org/10.15407/sofs2020.02.028> [in Ukrainian].
2. Malitsky, B.A. (2014). *Science, technology, innovation and national security: theoretical and applied aspects*. Kyiv: Sofia [in Ukrainian].
3. Malitsky, B.A. (2024). The Quantum Feature of Scientific Knowledge: The Heuristic Perspective. *Science and Science of Science*, 1 (123), 3—20. <https://doi.org/10.15407/sofs2024.01.003> [in Ukrainian].
4. Strikha, M., & Cheberkus, D. (2020). Ukrainian Science and Technology Center as tool for maintaining security and development of Ukrainian science. *Foreign Affairs*, 7—8, 45—47. <https://doi.org/10.46493/2663-2675-2020-7-8-7>
5. Androshchuk, G.O., Bakalinska, O.O., Borko, Yu.L., Butnik-Siversky, O.B. Zaikivskyi, O.B., Robotiahova, L.I., et al. (2024). *Intellectual property as a component in the national security system*. Kyiv: Interservice [in Ukrainian].
6. Demyanenko, O.V., Dorovskyh, A.V., Kulakov, S.A., & Li, A. (Eds.) (2008). *White Paper-2. Intellectual Property in the Innovative Economy of Ukraine*. Kyiv: Parliamentary Publisher [in Ukrainian].

Одержано / Received 16.02.2026

Прорецензовано / Revised 17.03.2026

Підписано до друку / Accepted 25.05.2026

H.O. Androshchuk, PhD (Economics),
associate professor, chief researcher
Scientific Research Institute of Intellectual Property
of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine
Kazymir Malevych str., 11, building 4, Kyiv, 03680, Ukraine
e-mail: genandro1@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-0781-9740>

THE ROLE OF THE SCIENCE AND TECHNOLOGY
CENTER IN UKRAINE IN INTERNATIONAL COOPERATION:
NATIONAL SECURITY AND INTELLECTUAL PROPERTY
PERSPECTIVES

The article reveals the role of the Science and Technology Center in Ukraine (STCU) in international science and technology cooperation (ISTC). The mission and goals of STCU are outlined: eliminating the global threat of proliferation of chemical, biological, radiological and nuclear (CBRN) risks, knowledge and materials used for weapons of mass destruction (WMD); supporting the integration of scientists with knowledge applicable to WMD into the global scientific and economic communities through national, regional and international research cooperation; fostering and supporting a culture of non-proliferation of WMD, awareness and responsibility for CBRN security through education, mentoring and training; promoting international best practices and a culture of security to mitigate security-related risks and threats. The analysis

covers donor contributions and financial support from partners, synergies with international organizations, operational mechanisms and achievements of STCU in non-proliferation of WMD, research and development projects portfolio of STCU, examples of successful projects. It is demonstrated that systemic shortcomings made by executive authorities when concluding the Agreement on the establishment of the STCU, and the lack of government control over the implementation of projects downgraded the efficiency of results in the field of intellectual property rights protection. The executive power bodies in Ukraine do not have data on the benefits received by Ukraine from the cooperation of Ukrainian performers with STCU, nor do they have data on patents (including international ones) obtained from STCU projects by Ukrainian higher education and research institutions. Recommendations on strengthening the mandate, funding and joint efforts of the STCU to address future security challenges are given.

Keywords: *intellectual property, inventions, international science and technology cooperation, dual-use technologies, national security, international security challenges.*